

Трудностите, с които се сблъсква реформата на системата на наказанията в САЩ

Прокурорите не са съгласни с предложенията на президента, призовават за изграждане на повече затвори

Реформата на системата на наказанията в САЩ е основна тема през последните месеци. Данните от последните статистики за драстично увеличаващия се брой на затворниците са основната причина за осъзнаване на необходимостта от реформа. В основата ѝ е предложението за промяна на законодателството с отпадането на задължителните минимума на наказанието лишаване от свобода, което ще доведе до намаляване на разходите за издръжка на затворниците, намаляване на броя на рецидивистите. Успоредно с това се предлага разширяването на възможностите за ресоциализация и за ефективно лечение при злоупотреба с наркотични вещества, образование, обучение за работа и грижа за психичното здраве.

Втората линия на реформата е политическа и включва действията на президента Барак Обама по помилване на затворници¹ като част от по-широка кампания на правителството за постигане на социална справедливост в наказателното правораздаване. Американският президент освободи 46 федерални затворници, чиито престъпления не са били свързани с насилие, 14 от които излежаващи доживотна присъда. Президентът обясни, че тежестта на наказанията им не съответства на обществената опасност на извършените престъпления. Откакто е президент, Обама е помилвал близо 90 затворници, повечето осъдени за престъпления, предимно свързани с наркотици и без употреба на насилие. При помилването правната валидност на присъдата не се засяга, осъждането е породило правните си последици. Юридическият съветник на Белия дом Нийл Егълстън посочи в изявление, че очаква до края на мандата си Обама да отмени изпълнението на наказанията по още присъди и да помилва още затворници. Това само по себе си обаче няма да е достатъчно, за да се поправи действалата в течение на десетилетия политика на налагане на прекомерно големи наказания, подчерта той.

Следващата стъпка, която предприе президентът Барак Обама, е посещението на федералния затвор "Ел Рино" в Оклахома на 16 юли 2015 г., с което стана първият действащ президент на САЩ, посетил американски затвор. Целта на тази визита е да се внесе яснота за недостатъците и дефицитите на една от най-скъпите пенитенциарни системи с най-пренаселените затвори в света. По брой лишени от свобода САЩ е далеч пред Китай и Русия. Статистиката показва, че една четвърт от всички затворници по света са концентрирани в американски затвори, при положение че населението на САЩ е едва 5% от световното. Общият брой на затворниците в САЩ – 2,2 млн. души, надвишава общия брой на затворниците на 35 европейски страни. "Ел Рино" е среден по клас затвор,

---

¹ Помилването от страна на президента на САЩ включва опрощаване на изтърпяване на наказанието (изцяло или частично), замяна на смъртно наказание с доживотен затвор.

разположен в централната част на Оклахома, включва 1300 затворника, обвинени в нарушения на федерални закони.

„Отдавна са известни неравенствата в американската съдебна система. Не можем повече да си затваряме очите за присъди, които не са пропорционални на извършеното закононарушение“, каза по повод посещението си в „Ел Рино“ Обама.

„Нашето наказателно правосъдие не е толкова справедливо, колкото трябва да бъде“, отбеляза той след помилването на 46 американци. Тези *„мъже и жени не са закоравели престъпници“*, но по-голямата част от тях са били осъдени на поне 20 години затвор за разпространение на наркотици, без да са извършили насилие.

„Целта ми е да започнем да виждаме подобрения на федерално ниво, след което тенденцията да се прехвърли и в отделните щати. Вече има отделни щати, които поемат инициативата както в реформиране на системата на налагане на наказанията, така и в реформиране на затворите и трябва да сме сигурни, че това няма да остане незабелязано и ще можем да надграждаме“, заяви държавният глава.

Президентът призова за *„основен ремонт“* на наказателно-процесуалната система пред Националната асоциация за напредък на цветнокожите по време на годишната ѝ конференция във Филаделфия. По думите му на много места афроамериканци и латиноамериканци са третирано различно, а масовото им вкарване в затвора не прави Америка по-добро място за живот.

„Дълбоко в сърцето си вярвам, че Америка е държава на вторите шансове и вярвам, че тези хора заслужават своя втори шанс“, каза той в обръщение по повод намаляването на наказанията на част от затворниците. След това президентът изпрати писма на всички осъдени с текст: *„Одобрявам молбата ви, защото сте демонстрирали потенциал да преобърнете посоката на живота си. Сега зависи от вас да извлечете максималното от тази възможност“*.

Подкрепата за реформиране на системата на налагане и изпълнение на наказанията се превърна в рядка тема на двупартийно съгласие в САЩ и получи одобрението на демократи и републиканци, включително на кандидата за президент Ранд Пол. Президентът и двупатрийният алианс в Конгреса призовават за намаляване или премахване на твърдо определените наказания за различни наркопрестъпления, позовавайки се на принципа на справедливостта. Националната асоциация на помощниците на главните прокурори на федералните области² обаче ясно и категорично заяви, че такава промяна не е необходима.

---

² Всеки федерален съдебен район има по един федерален прокурор и по няколко помощник-прокурори. Тяхната задача е да повдигат и поддържат обвинения срещу подсъдими по наказателни дела във федералните районни съдилища и да защитават Съединените щати по дела в първоинстанционни федерални съдилища. Помощник-прокурорите на теория се назначават от главния прокурор на САЩ, но на практика се избират от районния федерален прокурор, който предлага съответната кандидатура на главния прокурор за одобрение. Главният прокурор може да уволнява помощник-прокурорите. При упражняване на функциите

Против предприетите реформи на президента Обама се обявяват редица общественици. В обтегната обстановка федералните прокурори се опитват да обединят опозицията срещу реформата в отговор на действията на президента Барак Обама по помилване и изнесените речи с прореформаторска насоченост. Според Асоциацията Обама може да застраши обществената сигурност, ако подпише законодателство, което позволява по-голяма свобода на преценката на съдиите.

Според Стийв Кук – председател на Асоциацията, федералната наказателноправна система не се нуждае от промяна. Промяната в законодателството, според Кук, ще бъде „огромна грешка“. Кук предвижда, че нивото на престъпност ще се увеличи, ако законодателството се промени в посока смекчаване на наказанията. Също така той не може да приеме твърдението, че извършителите на престъпление с ниска степен на обществена опасност, свързано с притежание, разпространение или употреба на наркотични вещества, са подложени на прекомерно тежки наказания.

“Те заблуждават обществото всеки път, когато кажат: „Ние говорим за престъпници, които не застрашават живота и здравето на хората“. Според него *“разпространението на наркотични вещества по своята същност е насилие... Ако не желаеш да участваш, то тогава ще бъдеш премахнат много бързо, или друго още по лошо...”*

Кук заявява още, че малкият брой на затворници, чиито наказания са намалени, показва, че не е налице проблем в правосъдната система с необосновано високи присъди. Според него вместо реформата да е насочена към намаляване на наказанията, трябва да се обърне внимание към броя на затворите и да се обмисли идеята за изграждането на нови. Той заявява: "Дали мисля, че е добра инвестиция да се изграждат още затвори? Да, категорично смятам, че е!"

Същевременно Моли Гил, съветник на правителството, заявява в отговор на твърдението на Стив Кук, че нивото на престъпността ще нарасне след влизане в сила на разпоредбите за отмяна на задължителния минимум на наказанието лишаване от свобода, следното: "Очевидно е, че това твърдение е невярно и подобно твърдение е позорна тактика за сплашване". В Мичиган, Ню Йорк и други щати след отмяната на задължителния минимум на наказанието лишаване от свобода нивото на престъпността не се е покачило. Гил оспорва също и твърдението, че разпространението на наркотични вещества е неразривно свързано с насилие. Той подчертава, че съгласно статистиката на правителството само 16 % от наркопрестъпленията през 2014 г. са извършени с употреба на оръжие, а в 142 от общо 20 757 дела за извършени наркопрестъпления през същата година, т.е. в по-малко от 1% от случаите, има употреба на физическо насилие или заплаха.

федералните прокурори имат голяма свобода да решават кои случаи да поемат. Те имат и властта да определят кои дела могат да се решат извън съда и кои трябва да бъдат разгледани от съдия. Така федералните прокурори са в състояние да определят натоварването на първоинстанционните съдилища. Тъй като те водят най-много дела пред районните съдилища, прокурорите и техните екипи са и важни участници в прокарането на една или друга политика на ниво първа съдебна инстанция.

Прокурорите и съдиите обаче не са единодушни по отношение на наказателноправната реформа. През юни 2015 г. бивши прокурори, съдии и служители в съдебната система подписаха писмо с молба към Конгреса за по-голяма свобода на съда при индивидуализиране на размера и вида на наказанията. Пенсионираният съдия Пол Касъл заяви пред "ABC News" през февруари, че липсата на достатъчна гъвкавост при налагането на наказанията все още го тормози. В практиката си той е наложил наказание от 55 години лишаване от свобода без право на помилване на младия баща Уелдън Ангелос, осъден за продажба на марихуана. Пол Касъл добавя още: *"Понякога, когато мина с колата близо до затвора, където излежава своята присъда този човек, си мисля: Боже, той не трябва да е в затвор, или поне не трябваше за толкова дълго. Не постъпих правилно, но системата ме задължи да го направя"*.

В същото време Кук, който беше придружен от двама федерални прокурори по време на своята реч, заяви категорично, че пристрастяването към наркотични вещества е социална болест, която води до кражби на наркозависими от семействата им, автомобилни катастрофи и др.

"Има една пирамида от хора, които са засегнати от наркодилъри", заявява Кук и продължава, че "разпространението на наркотични вещества е престъпление, много по-тежко от убийството". Колегите на Кук обаче не се изказаха на проведената конференция. Той окачестви събитието като първо по рода си, защото представлява 1500 помощник-прокурори, които са 30 % от всички в страната.

Приема се, че проблемът възниква преди две десетилетия, когато бившият президент Бил Клинтън подписа Закона за контрол на престъпленията, свързани с насилие и правоприлагането (*Violent Crime Control and Law Enforcement Act, 1994.*), който имаше ключова роля за увеличаването на броя на затворниците в САЩ през следващите години. Бившият президент Бил Клинтън, заяви, че е променил становището си относно законодателството, прието по време на неговото управление, изключващо широката преценка при определяне на наказанията. Според Клинтън прилагането на закона в този вид действително води до лишаване от свобода на прекалено много извършители на незначителни престъпления за дълъг период от време. Изказването на бившия президент Клинтън не се споделя от Стив Кук, който продължава да стои на становището, че бившият президент е взел правилно решение при приемането на действащото законодателство.

Процедурата по осъждане според действащото законодателство се състои в официалното обявяване на присъдата на подсъдимия, при което се определя неговото наказание. На федерално ниво и в повечето щати присъдите се произнасят само от съдията. В някои щати обаче подсъдимият може да избере дали присъдата му да бъде произнесена от съдията или от съдебните заседатели, а в случаите, когато възможното наказание е смърт, тя се произнася само ако и дванадесетте съдебни заседатели изрично я потвърдят. След като съдията произнесе присъдата обикновено минават няколко седмици между обявяването на подсъдимия за виновен и определянето на наказанието му. Този интервал позволява на съдията да изслуша всички допълнителни искания на адвокатата на

защитата (например искането за ново дело) и да позволи на службата за пробация да проведе необходимите проучвания. Най-лекото наказание, което един съдия може да наложи, е пробацията. То се налага тогава, когато престъплението се смята за маловажно или когато съдията е убеден, че няма голям шанс подсъдимият да извърши ново престъпление. Ако съдията не е склонен да наложи пробация и смята, че престоят на осъдения в затвора е задължителен, той трябва да определи размера на лишаването му от свобода в границите, определени от закона. За да бъдат определяни справедливи наказания, които отчитат спецификата на деянията и личността на извършителите, в закона не трябва да са предвидени точно фиксирани наказания. Федералното правителство и много от щатите, са опитали да създадат набор от точни насоки, които да унифицират съдийската практика, за да елиминират големите разлики в наказанията. На национално ниво това е направено със Закона за реформиране на присъдите от 1987 г., който установява правила за структуриране на процеса по определяне на наказанието. Различните щати също прилагат множество програми за избягване на драстичните разлики в присъдите. През 1995 г. 22 щата вече са създали комисии, които да определят насоки за щатските съдии, и до 1997 г. тези насоки са вече факт в седемнадесет щата. Към момента почти всички щати са приели закони с твърди размери на наказанията, при които за определени престъпления автоматично се налага съответно наказание. Тези разпоредби важат най-вече за престъпленията, при които е приложено насилие, използвано е огнестрелно оръжие или при които става въпрос за рецидив. Привържениците на реформата считат, че основен проблем на съдебната система е прилагането именно на подобни закони с твърдо определени наказания. Решението му според тях е създаване на възможност по законодателен път за по-широка дискреция на съда, който да има правомощието да индивидуализира наказанието в широки граници, като отчита конкретната обществена опасност на личността на извършителя и самото престъпление.

В доклад, публикуван от Американския съюз за граждански свободи, е оповестено, че през 2012 г. най-малко 3 278 американци са излежавали присъда лишаване от свобода без право на замяна за извършени престъпления с ниска степен на обществена опасност като източване на гориво, кражба на обяд, заплашване на полицаи и кражба от магазин. Около 79 % от тези престъпления са свързани с притежание и разпространение на наркотични вещества, 20 % са престъпления против собствеността, а около 1 % са трафик и други нарушения в Алабама и Флорида.

Американският съюз за граждански свободи прикани щатите и федералното правителство да преразгледат влезлите в сила присъди за доживотен затвор. В рамките на проведеното проучване анкетиранияте съдии споделят, че по повече от 83 % от делата, при определяне на присъдата, не са притежавали правото да упражняват свободна преценка.

Въпреки реформаторските идеи на президента Обама неговите правомощия са ограничени. Цялостната реформа в системата на наказанията следва да бъде иницирана от Конгреса, който в последните години приема все по-тежки закони, които имат за резултат увеличаване на броя на затворниците. Новият законопроект "SAFE Justice Act" печели все повече привърженици. Говорителят на Белия Дом Джон Бейнър сподели, че

законопроектът има необходимата подкрепа да бъде приет. В основата на законопроекта е премахване на задължителния минимум на наказанието лишаване от свобода за леки престъпления, свързани с държане, употреба и разпространение на наркотични вещества, както и създаване на образователни и други програми в затворите, с които се цели намаляване на броя на рецидивистите.

Използвани източници:

<http://www.usnews.com/news/articles/2015/07/17/prosecutors-rally-against-sentencing-reform-say-build-more-prisons>

<http://www.nytimes.com/2015/07/17/opinion/president-obama-takes-on-the-prison-crisis.html>

<http://www.nytimes.com/2015/07/17/us/obama-el-reno-oklahoma-prison.html>

<http://www.nytimes.com/2015/07/14/us/obama-commutes-sentences-for-46-drug-offenders.html>

http://www.huffingtonpost.com/christine-leonard/reforming-our-justice-sys_b_7639370.html

"Правната система на САЩ" - Бюро за международни информационни програми,
Държавен департамент на САЩ (<http://usinfo.state.go>)

**Резюме и превод: Мария Христова, студентка V-ти курс в специалност "Право" в
Юридическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски"**